

ויהי בהקשתה גלושה ונתנו לה המלכה אל תיראי

כי גם זה לך בן לה, י

1 כאשר היה הגאון רבי אליהו מוילנא יליד רד כהן חמש שנים כבר נודע ברבים כגאון מופלא. וניתן מוילמדי החכמים שבשירי נוהגים היו לשוחח עמו ולבחון את ידיעותיו והיו משוחזאים אל מול גאוניותו. פעם אחת שוחח עמו תלמיד חכם נודע ושאלו: אמרו נא לי היכן כתוב בתורה פסוק שבו יש חמש המלות בנות שתי אותיות זו אחר זו. 6 לא פסוק אחד - ענה הילד מיד - אלא שלושה פסוקים בתורה ועוד שנים בגביא...

שלושה פסוקים בתורה:

1) אקמא
דפס
דז
ה' ע

"ויולד נח את שם גם וזם ואזו יפוג" (בראשית ה', ל"ו).
 "אל תיראי כי גם זה לך בן" (בראשית ל"ה, י"ז).
 "כי יד על כס י-ה" (שמות י"ז, ט"ז).
 ועוד שני פסוקים בגביא:
 "גם לי גם לך לא יהיה" (מלכים א' ג', נ"ו)
 "על כן לא בא אל שלחן המלך" (שמואל א' כ', כ"ט).

1 נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו. וישלח מלאך ויצילהו, וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכולתו. ויש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר אידע לאבינו עם עשר אחיו יאריע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאהז בדרכו של צדיק, שבזמן עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו לתפלה ולדורון ולהצלה כדרך מלחמה לברוח ולהציל, וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת כאשר אנכיר:

2) כמק
בין קמ
פסוק

הקדמת הרמב"ן לפרשה: "נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו וישלח מלאך ויצילהו, וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכולתו."

3) כ' ואלתה

1 השתדלות זו היא השתדלות בדרך הטבע. האבות הקי שמרו את כללי הטבע. שמירת כללי הטבע היא עבודה שלמה, כי אם אדם מכיר שטבע זה רצון ה', עליו להשתדל בתוך הטבע כפי יכולתו להציל את עצמו. אמנם כן, יתכן שעבודה בטבע נסיונה קשה יותר מעבודה בתורה, כי כאשר אדם משתדל בדרכים אשר נקבעו בטבע, הדרך היא שכשאדם מצליח במשהו מיד בא הנסיון של "כחי ועוצם ידי", משא"כ בתורה, שם מרגישים שבלי סיעתא דשמיא אי אפשר להבין ולעלות בלימודו. זו הסכנה הגדולה כשהולכים בדרך הטבע.

וזהו הנסיון של ישוב ארץ ישראל. במדבר הלכו בני ישראל עם הנסים של מן ובאר וענו כבוד, אבל בארץ ישראל נכנסו להנהגת הטבע. הוזה"ק דורש את הפסוק "כי תבואו אל הארץ ונטעתם" (ויקרא י"ג, כג), שבארץ ישראל נכנסו לחיי טבע. ונסיון קשה יש בזה, שכן עתה מוטל היה עליהם להשתדל בדרכי ההשתדלות הטבעית רק משום שכך הוא רצון ה', ועם כל זה, לדעת שבחשתדלותם זו אינם פועלים כלום, אלא הכל נעשה בידי הבורא עולם, זוהי עבודה קשה.

1 וברש"י: "יהאמין בה' - לא שאל לו אות על זאת, אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו במה אדע".

ענין האות הוא כמו שכתב הרמב"ן (לעיל יב ה) שהבטחה שבאה לכלל מעשה בודאי ותקיים. על ההבטחה שיהיה לו זרע האמין אברהם, אע"פ שהם היו כבר זקנים. אבל על הבטחת ארץ ישראל שהיא הדרגה העליונה שבכל התורה כולה, הוא דאג שישאל לא יזכו לזה, ובקש אות להיות בטוח ששום הטא לא יגרום שיאבדו את ארץ ישראל.

6

כבר בארנו כמה פעמים שאת גודל חשיבות ארץ ישראל מלמדת אותנו התורה כבר מהמילה הראשונה, ששם אומר רש"י "א"ר יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית משום יכח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים". זאת אומרת שהכוונה של התורה מהפסוק הראשון היא ארץ ישראל. וזה ממשך כאן בכל הפרשיות, שאברהם אבינו נכנס לארץ ישראל והלך לארכה ולרחבה, וכן הלאה בכל התורה כולה מרכזה היא ארץ ישראל, ולכך כאן שואל אברהם אבינו איך יחזיקו מעמד בארץ ישראל?

(4)

11

סע
סג
סז
סח

16 רואים שלמעמד הר סיני הספיק הכנה של ארבעים ותשע יום ואילו להכנס לארץ ישראל היו צריכים הכנה של ארבעים שנה. יאהרו כל זה החזיקו מעמד בארץ ישראל פחות מתשע מאות שנה, ומאז ועד עתה אנו נמצאים בגלות. השיא של הכלל ישראל זה ארץ ישראל - הכל מסתובב סביב ארץ ישראל.

וכן הפשט השני ברש"י (ר"ה ויחשבה לו צדקה): "דבר אחר במה אדע' לא שאל לו אות אלא אמר לפניו הודיעני באיזה זכות יתקיימו בה, אמר לו הקב"ה בזכות

21

הקרבנות. לפי שני הפירושים ברש"י אברהם אבינו לא הסתפק בהבטחתו של הקב"ה לגבי ארץ ישראל, וביקש שיתקיים בודם. הרי לנו שלזכות לארץ ישראל זה בכלל לא דבר פשוט.

הטעם בזה מפני שבארץ ישראל יצטרכו לעבוד את ה' במצב של טבע, ולא כמו במדבר שהיו ענני הכבוד ומן. בכל מקום שיש עסק עם הטבע יש סכנה ליפול. ולכן הוצרכו בני ישראל להכנה גדולה של ארבעים שנה, כדי שלא יאבדו את זכותם בארץ ישראל בעיסוקם עם הטבע. ולכן דוקא על הבטחת ארץ ישראל ביקש אברהם אבינו אות.

22

צריך זכות להתקיים בארץ ישראל. רש"י מבאר שזה בזכות הקרבנות, והיום, שאין קרבנות, כנראה זה בזכות התפילה, "ונשלמה פרים שפתינו".

31

1 [קב"ה] ענין לבן נרתי ואחר עני עתה. (א) עיין ברש"י כאן: עם לבן נרתי ותר"י ג מ צות ש מ ר ת י. הנה למען ישמור האדון תורה ומצות, ולא יכשל ללכת אחריו שרירות לבו ותאות נפשו, טוב שישים בכל עת לנגד עיניו אהרית האדון מה היא, כי ימיו קצרים וכחלום יעוף כן יעברו ואינם, וכמאמר הכתוב (ד"ה א' כ"ט) כי גרים אנחנו לכניף וכי' האל ימינו על הארץ ואין מקוה, ואז אמנם יתאמץ ויסתדל בכל עת לעשות הטוב והישר בעיני אלהים, בדעתו כי אך זה יהי' אלקו מכל עמלו, אם יאסוף בחפזו מצות ומע"ט, אשר על ידן יזכה לחיים טובים, לחיים הגנויים בעולם שכלו טוב, וכדברי ר' יעקב באבות פ"ב ט"ז: העוה"ז זומה לפרוודור בפני העוה"ב התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטורקלין, והנה שאמר ר' יוסי בן קיסכא 11 באבות שם פ"ז משנה ט', שבשעת פטירתו של אדם אין מליץ לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים הלבד. כי אם יחשוב האדם שיש לו זהב וזהב עליו אדמות, וידמה הנפשו כי לעד יהל אורו, ולנצח יהי' חסנו, אז טעמים רבות ישכח את ה' עושהו וילך אחר ההבל והחבל, ומה נמרצו ע"י דברי הכתוב בס' האוניו: לו חכמו ישכילו זאת 16 יבנו לאתר יתם, אם יוצו האנשים להתחזק וללכת לבטח דרכם, אז ישכילו זאת שיבינו בכל עת לאחר יתם, וישימו לנגד עיניהם כהם מה יהי', וכאשר אמרנו. ועיין באהל יעקב פ' חיי מה שביאר בזה כאמר הכתוב בס' בחר: כי גויים וחושבים אתם עמלני בני הגוים בין השני והאדם

(5)

כס
כז
כח
כט

כאורח נטה ללון עלי אדמות, או הש"י הוא אצלו תושב, כי אז אמנם יראת ה' בכל עת נגד פניו ולא יחדל מעשות רצונו של מקום ולקיים מצוותו, אכן אם האדם הוא תושב, ומדמה בנפשו כי זאת המרגוע וזאת המנוחה, להתהלך בארץ ולהאחז בה, או הש"י הוא אצלו בר, כי מרחוק ה' נראה לו, וישכח אל מחוליו עייש. וע"כ אמר גם יעקב עם לבן גרתי, כי חשב עצמו תמיד כגר וכעובד אורח, ואת אמנם כי הצליח ועשה היל, לא שכח אחריתו, וידע והבין בכל עת, כי לא זאת המרגוע ולא זאת המנוחה, ולכן - דתרי"ג מצות שמירת ה', כי שמור דרכי ה', ובמצותיו ה' הפך מאד וכאמור.

(6) פ

(ו) ויהי לי שור וחמור צאן. הזכיר עשרו ברב מעוט שלא להתהלך בענין שכתוב: אל יתהלל עשיר בעשרו⁵⁵, וכן דרך הצדיקים שממעטים את עצמן ואת כל אשר להם, אבל הרשעים מרוממין את עצמן ואת כל אשר להם, כגון עשו שאמר: יש לי רב⁵⁶. והיה להכתוב ראוי שיקדים הצאן⁵⁷, כי כן דרך הכתובים להקדימן מפני שהוא המין הנכבד והנבחר מכל הבהמות, שכן כתוב באברהם: ולאברהם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר⁵⁸, גם ביצחק כתיב: ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבדיה רבה⁵⁹, גם ביעקב כתיב: ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים⁶⁰, מין הצאן קודם לכל הבהמות, ומה שלא הקדימו בכתוב הזה לפי שלא רצה לפתוח לו בבאן⁶¹, לפי שפ"י הצאן נתרוקן עשו מן הברכות וזכה יעקב מן כענין שכתוב: לך נא אל הצאן⁶², אבל כאשר חזרו המלאכים אל יעקב הקדים את הצאן: ויחץ את העם אשר אתו יאת הצאן ואת הבקר וגו'⁶³, גם אחר שנתרצה לו וקבל מנחתו הקדים אותו⁶⁴, והוא שאמר: אדני יודע כי הילדים רכים וחצאן הבקר עלות עלי⁶⁵, ובמדורש⁶⁶: ויהי לי שור וחמור, למה הקדים שור, רמז לו בכור גולד יוסף שהוא שטנו של עשו, הוא שכתוב: והיה בית יעקב אש ובית יוסף לחבה ובית עשו לקש חילקו בהם ואכלום⁶⁷, נקרא יוסף שור, שנאמר: בכור שורו חרד לו⁶⁸.

(7)

כ' קח"

(ב) והאנשים רועי צאן. כלומר משלהם, וכדי שלא תבין כי היו הצאן מאתרים והיו מתעסקים בשכר, לכך הוסיף לומר: כי אנשי מקנה היו, להורות שלא היו משל אחרים רק משל עצמם, כי עשירים גדולים היו⁶⁹, ומה שבחרו השבטים האומנות הזאת והיא אומנות אבותיהם מפני שני דברים: האחד שיש בה ריוח גדול⁷⁰, בגידה ובחלב ובולדות, והיא אומנות אינה צריכה יגיעה רבה וטורח גדול ומבלי עון, ועליה הוזכר שלמה בחכמתו: ידע הרע פני צאנוך שית לבך לעדרים⁷¹, והסני לפי שהשבטים היו יודעים שיגלו למצרים אם הרעם ומפני שהמצריים היו עובדים לצורת הצאן תפשו להם אומנות זו כדי שיהיו נרעם טורגלים בה, ותהא עבודת הצאן החיקה בעיניהם⁷², וכן תמצא רוב הצדיקים והנבנאים שהיו רועים, תמצא בהלל: יהי הבל רועה צאן⁷³, וכן במשה: ומשה היה רועה⁷⁴, וכן שמואל הנביא⁷⁵, וכן שאיל⁷⁶ דוד⁷⁷ כולם רועים, והטעם בהם כדי שיתרחקו מן הישוב לפי שהרבה עבודות נמשכות בסבה חברת בני אדם, כגון: רכילות ולשון הרע ושבעת שקר וגלוי עריות וגזל וחמס, וכל מה שהאדם פורש מהחברת הבריות הוא נמלט מן העברות, וכל מה שהוא מתרחק מן הישוב הוא מתרחק מן העון ומן הגזל והחמס ושאר העברות, והראיה מה שכתוב בלוט: ויעל לוט מציער וישוב בהר⁷⁸, הוצרך לצאת מסדום מן יספה בעונה, ואחר שיצא מיטם הלך לציצר סימלט שם, כמו שאמר: הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מציער⁷⁹, לפי שיושביה חדשים מקיוב באו⁸⁰ לכך היו עינוותיהם מציערין⁸¹, ואע"פ כן עדיין היה מתירא בצוער מפני פחד העונות המצויים בושובו, על כן הוצרך לצאת משם אל ההר, ועוד שם מקום התבודדות לנבואה יאין אדם רואה שם דבר שיסיריך מהשבתו מן ההשגחה בהש"י, וכבר ידעת כי מהזלי הנביאים היו

(8)

כ' קח"ו ע"ל

קצת מהאגדה הקרה (ל' קופרמן)

1. מפורש יוצא מפי רבינו בחיי, שלא הדי דיבור הישיר כהרי דיבור הכתוב הרגיל. דרכו של הכתוב להקדים את הצאן עקב חשיבותם, ובמקום אחר (להלן מו, לב) מבאר רבינו בחיי בארוכה מדוע בחרו האבות לעסוק דוק במקצוע של רועי צאן (עין שם נועם לטונו בזה). אבל פסוקנו המביא את הדיבור הישיר של יעקב, מראה כיצד נמנע עד כמה שאפשר מהזכרת "צאן" בצורה בולטת (כדי לא לעורר אצל עשוי מחשבות בענין גניבת הברכות שנעשתה האמצעות הצאן), לכן הבליע את הצאן באמצע הרשימה של בהמות בהן נתברך.

(9)

זה כמה שנים שיציבור יצמד תורה מכירים את חיבורנו הידוע על מקומו של פשוטו של מקרא בעלילות התורה ובקדושתה, חיבור אשר בא להחזיר עטרת התורה ליושנה ולתקן מעוות בן שנים הרבה. מצד אחד, העולם האקדמי ספר בקדושת פירושה חז"ל לכתוב, ואילו מן הצד השני הצבור התודני (להבדיל) כאילו 'כפר' בקדושת פשוטו של מקרא! בחיבור ההוא (שיצא עתה במחצורת שניה מורחבת ומתוקנת) לא נסקנו לא בהתקפה ולא בהגנה, מאשר זגשנו לקורא את קדושת פשוטו של מקרא בתלק מהותו היסודי בכל צמוד תורתנו הקדושה. זאת עשונו בעמנו החלל ופחתנו תראשונים ותאחדונים, על ידי תודוש בעלונה, כונס יל לנו ענקי הדורות.

(10)

קצת פחות
היקום - קקצמו

וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר
למה זה השאל לשמי ל?

הגאון רבי לייב חסמן, בעל "אור יהל", מביא בשם ספר קבלה קדמון שכאשר שאל יעקב את המלאך: "הגידה נא שמך", ענה לו המלאך: "למה זה השאל לשמי", מכאן שזהו שמו של המלאך: "למה זה השאל לשמי". כידוע שמו של כל מלאך מרמז על מהותו ותפקידו, מדוע אם כן נבחר שם זה עבור שרו של עשיו?

את הדברים הללו הסביר רבי לייב במשל:

כפרי אחד הגיע בפעם הראשונה לעיר הגדולה. שוטט הכפרי נפעם ברחובותיה ועיניו לא שבעו ממראות הכרך הגדול.

במהלכו הגיע לאולם חשוך שבו הקרינו שקופיות על גבי הקיר. אנשים רבים ישבו והביטו בתמונות המוקרנות על הקיר. נכנס הכפרי והתיישב ביניהם.

מסכנים - חשב הכפרי לעצמו - מפני מה הם יושבים בחושך...

מתוך רצון להיטיב עמם קם ממקומו ניגש אל קצה האולם והדליק את האור.

להדהמתו, מיד כאשר העלה את האור, נעלמה התמונה מעל גבי הקיר... מה איתך?! צעקו יושבי האולם - כבה מיד את האור! באור לא רואים מאומה! רק כאשר האולם חשוך מבחינים בתמונה.

זה גם הסבר הכתוב - אמר רבי לייב - כאשר יעקב אבינו ניצח את שרו של עשיו אמר לו: "הגידה נא שמך", מהו סודו של היצר הרע המושך אחריו אנשים כה רבים ומפילם ברשתו. על שאלה זו ענה לו המלאך וגילה ליעקב את סודו: "למה זה השאל לשמי" - כוחי הגדול נובע מעצם

זה שאנשיו "למינם חוושק" ואילו שואלים לשמי... לו היו "מדליקיו את האור" היו מוגינים כי כל מה שיש לי לזגש לעולם הוא דמיון שוא ותעתועיהם!...

(13) **כי יבא יוסף**

(11) **ויקרא יעקב ויאמר**
למה זה השאל לשמי ל?

(12) **ויבא יוסף**

* (י"ג) ויש יוסף אותה בהנאה (ע"י והרמב"ם התירו ולזה השכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל: י"א"ב (כ) לפיכך שילח אדם לנכרי ירך שגיד הנשד

* י ויש אסרין אותו בהנאה וכו'. כן נראה שהיא דעה המוסכמת בפרק גיד הנשה (ע"י ד"ה והנחה) אמרו דלפיכך דלון עינין עומק עטס וניהי כחש דלון לחמיה על מה שמוכרין כפר לגוי א"ש" שמהיבש ב"י דני איש טמן מטות אלא על דבר שיש בו טעם ולא על סגוד אצל ירך שלמה אסור לשלוח לגוי לפי שמתכוון בו טעם כשהוא טעם ע"י יורא"ש כפי דם נראה הפרק (ע"י ד"ה חז"ל כפי המבטא (מאבי"א פ"ה ה"ד) דגיד הנשה ע"י ר' עובדיה והכני לגוי להיטב על דבריו ויאמרם דלסוד בהנאה ופולגתא דגמרי יא"ו דמגא (פסקי כ"ג) גיד הנשה מותר בהנאה דברי רבי יהודה ורבי שמעון אביי ורבי יוחנן ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה (ע"י ד"ה מ"א ד"ה ד"ה פ"ה) כ"ג) פריך לרבי אבהו דאמר לא יאכלו אסור הנאה משמע והרי גיד הנשה דריחמנא אמה (ובאש"י ז"ל) על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וכן שולח אדם לנכרי ירך שגיד הנשה בהנאה ומשני קהני ר' אבהו כשהותרה נעלה היא והלכה יגידה יתורה הנחה למ"ד י"ג עירין כ"ש אלא י"ד אין עירין כ"ש מאי כ"ש לומר מאין שמעתי ליה דאמר אין עירין כ"ש רבי שמעון ור"ס ה"ו גמי דאסר יאין [ג] הלכה כרבי אבהו דאמר לא יאכלו אסור הנאה משמע ויריך לומר דגיד הנשה אסור בהנאה דאין קיימא לן אין עירין כ"ש ויכ"ס לשנוי כשהותרה נעלה היא יגידה יתורה ומי דני דני נש"ס ה"ה יונה שאסור בהנאה ינראה שכוונת רבי אבהו ולכאורה נראה שהלכה כחוקיה דאמר לא יאכלו דוקא אסור אכילה משמע דני דני של רבי יוחנן היא והלכה ככל מקום בחוקיה כנגד רבי יוחנן וכל שכן כנגד רבי אבהו (י"א*) תלמוד של רבי יוחנן גם הרי"ף לא הוה כ"ש ר"ס י"ז אלא דברי חוקיה וכן ראינו בשבטנו שמוכרים גיד הנשה לגויים ובשאר ארצות ראויה שיהיו ח"ף להאכילו לחתול על כן דקדקתי ב"י יורא"י ע"י. וכן אפשר שמעמנו של הרמב"ם כעטמנו של הרא"ש שכוונת דליה הלכה כרבי אבהו שהרי הוא ז"ל כתיב דברי רבי אבהו כ"ס ו מהלכות מלכות אסורים (הש"י) ור"ס ה"ל (פסקי) גיד הנשה אסור בהנאה מלמדין לרבי אבהו אכילה דמאן דאמר אין עירין כ"ש ויפריך ל"ט טעמיה כתיב חמור (ה"ה) נשס הירמ"ן (אש"י הרמב"ן ה"י ק"ט) דלריווא דמולכת איתמר הוה סגיא אצל נכנסתא גיד הנשה עיקר גמרי אפילו חמור לומר אין עירין כ"ש דלאי הא נשס חמור וכתב הרמב"ם (הו"ק כ"ג ח"ב) כי כ"י ה"ה ה"ה ה"ה ה"ה ה"ה חמור והנחה ולבו שני יורא"י (כ"ג) וכתב שכוונת שאלתי מהו גיד הנשה וכן נראה וכן נראה ע"ל. ומיך. כפסק הוזהר פרשת וישלח (כ"ג) וכתב שכוונת שאלתי מהו גיד הנשה וכן נראה וכן נראה ע"ל. ומיך. כפסק הוזהר פרשת וישלח (כ"ג) וכתב שכוונת שאלתי מהו גיד הנשה וכן נראה וכן נראה ע"ל. ומיך. כפסק הוזהר פרשת וישלח (כ"ג)

(14)

4) (יב) ואינו מבין דבריו כי שמעתו כי בעל ספר הזוהר הוא

הם רבי שמעון המזכיר בתלמוד שהוא רבי שמעון בן יוחאי והוא פליג עמי בתלמוד שלנו (פסחים כב.) רבי יהודה ומתירו בהנאה ורבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה כ"ש הפוסקים ואם כן אין ראיה מספר הזוהר לענין הלכתא כן נראה לי וכן כתב ביה יוסף בעצמו בספר אורח חיים סי' כ"ה וכן היה יודק) וכן כתב האיסור והיתר הארוך (כלל כא דין ב) המוכרח הגידון לחוד לאותם שעושין מלאכה בגידון עכ"ל:

16

26
1011

ויותר יעקב דפני ואבנ איש עמי עף עליהם דישתה. (ל"ב, פה)

בגמרא חילין (צא א.) ויותר ידקם לבדו א"ר אלעזר שנסתייר על פסין קטנים, מכאן לצדיקים שהביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגול, וכ"כ רש"י כאן בחומש: שכה פסיה קטנים וחזר עליהם, וכ"כ במדרש.

והנה קשה מאד לתבין שמדת הצדיקים היא שממנים חביב עליהם יותר מגופם, הלא עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בידו נפשו (אייב ב.) וזהו מדת כל אדם, ומכ"כ הצדיקים שלא יסתכנו בגופם בעד ממון פהית ערך כמו פסיה קטנים, שאינם שווים בניק הזמן והטורח להשאר לבדו, או לחזור עליהם (לפי משי"כ רש"י) בחטכת הלילה.

אולם הענין בזה מה שאמרו שצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם, הוא על דרך שאמרו בגמ' ברכות (סא ב.) אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך כו', אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך, וביאר בזה בשנות אליהו, בס"ס הגר"א, דמה שאמרו א"כ יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, אין הכוונה שבשביל ממון ימסור עצמו למיתה, דכיון שמת מה תועלת לו בממונו, אלא הכוונה שממונו חביב עליו מגופו, פ"י מיסורים של גופו, שיסבול יסורים על גופו בשביל ממונו, ויש אדם שגופו חביב עליו כו' ויתן ממונו בעד גופו, פ"י בשביל יסורים שלא יעשו לו יסורים על גופו עכ"ל עיי"ש, ועל דרך זה הכוונה מכאן מה שאמרו שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, היינו מטורח גופם ועמלם, שכדאי להם כל יגיעה וטורח גופם עבור ממונם.

והענין בזה הוא, דאמרו בגמרא (יומא

לח ב) אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלוא נימא, מבורר מזה שיש השגחה מיוחדת על כל דבר פרטי ואפילו על החלק היותר קטן כמלוא נימא, שזה המלוא נימא יגיע דוקא לאותו פלוני, וכמו שאמרו ג"כ בגמרא (טוטה ב) בית פלוני לפלוני, שדה פלונית לפלוני, וכיון שמן השמים מושגת שאותו הדבר, אפי' הקטן כמלוא נימא, יגיע לאותו פלוני דוקא, כדאי שזה הדבר מתאים ומדוד במדה נכונה ומדוקדקת שיהיה שייך ויגיע לאותו איש, וא"כ הצדיקים יודעים

1) פ' ויש אפרין אותו בהנאה, כי משמע מזכיר תוס' פרק ג' הנשע (פ"ד דף ל"ט) וכ"כ הרמ"ש על ס"ס הר"ר יונה וס"ק ראה נוסחם לאיסור בשלר אריות וז"ל אשכנו שמוכרין ג'ד הנשע לגוים מיהו הסגמתי הול' לסתור ול"ן לרוב מהוסר פרשם וישלח דרכי שמעון (ועמיה דלמא ג'ד הנשע אפ"י עכ"ל) ו' יסודם פליג עליה ומתירו בהנאה י"כ"י (ו"ש הנשע כ"מ"י מיהו עכ"ל) ו' הנשע (ס"ס א"ת א) פסקו לאיסור ונתן להוסר דלמא י"ש"ש פ"פ"ך שר"ח א"רם לנכרי י"ד י"ד, משנה פסק ג'ד הנשע (ס"ק דף ל"ט)

2) ואלו לרוב מהוסר פרשם וישלח דרכי שמעון (ועמיה דלמא ג'ד הנשע אפ"י עכ"ל) ו' יסודם פליג עליה ומתירו בהנאה י"כ"י (ו"ש הנשע כ"מ"י מיהו עכ"ל) ו' הנשע (ס"ס א"ת א) פסקו לאיסור ונתן להוסר דלמא י"ש"ש פ"פ"ך שר"ח א"רם לנכרי י"ד י"ד, משנה פסק ג'ד הנשע (ס"ק דף ל"ט)

1) דהוקיר ולהחשיב כל דבר גדול או קטן שהגיע לידם, מפני שהוא בהשגחה פרטית מן השמים שיהיה אותו הדבר שלהם, וכדאי שיש בו צורך לשלימותם, ולכן אינם חסים על טרחם ועמלם ומחממנים בכל היכולת שלא לאבד שום דבר השייך להם, וללא התחשבות עם הערך והשווי שבו, אלא עם הערך הרוחני שבו, שכיון שמן השמים הזמינו אותו לידו כדאי שהוא לתועלתו, וזהו שסיימו בזה, וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגול, והיינו מכיון שכן, כדאי שזכו בזה מן השמים, הוא מוכן דוקא בשבילם, לא כן בשאר בני אדם, שאפשר שאין דבר זה נקי מגול ואבזרייהו, ואינו מוכרח שהיה מוכף בשבילם דוקא; וכן הכונה בזה שאמרו, שאין פושטין ידיהן בגול, היינו לא רק שנוהרים מגול ממש שרוב בני אדם נכשלין בהם (וכדאייתא במס' כ"ב קסה), אלא שהצדיקים אין פושטין כלל ידיהם מחוץ לגופם ומצמצמין עצמן רק במה שהוא שלהם, שלא לנגוע אפילו במה שרק מוכן לחברו ושיש בזה השש רחוק של אבזרייהו דגול, כגון בעני המהפך בחררה וכדומה, אף שעדיין לא זכה בהם חברו, ומשום מזה זו שאין פושטין כלל ידיהן במה

שמוכן לחבריהם, אלא רק במה שמוכן להם והגיע לידם, לכך חביב עליהם ממונם שבא לידם, וכדאי להם עבור זה כל טורח ועמל שבעולם, משום שבודאי שהוא צורך להם, ולתועלתם. והראו לי שיסוד הדברים כתוב כן בשער הפסוקים להגר"י ו"ל בפרשה זו, עה"פ ויותר יעקב לבדו, וז"ל: הצדיקים חביבים עליהם ממונם, כי להיות שהוא נשפע מלמעלה אין ראוי שימאס בו, כי אם לא היה צורך בו לא לא היה נותן לו הקב"ה, ולכן חזר על הפסוק קטנים, כי אם לא היה חוזר היה נראה כאילו אינו רובה באותם הפסוקים, וכל דבר הנשפע מלמעלה צריך לחזור אחריו עכ"ל, וב"ה שהן הדברים שבארנו.

5

pe 17

בהשגחה הפרטית, ויעקב התאבק והתאמץ בדעתו ואמונתו השלמה, שאפילו המלוא נימא הוא ג"כ בהשגחה מיוחדת ומדוקדקת שדוקא זו תגיע לידו ולא אחרת, וההשגחה העליונה שולטת אפילו על דקה מן הדקה למי היא מוכנת, וזהו בנוונתם במה שאמרו שהעלו אבק רגליהם עד כסא הכבוד, היינו שההאבקות וההתנצחות שביניהם היתה בזה, אם גם הדברים היותר דקים ושפלים כאבק שאדם דש ברגליו, הוא ג"כ מושגת ממרומים עד כסא הכבוד, וכעין זה כתבו בשם הגר"א (בס' אמרי נעם) על מה שאומרים בברכה אשר יצר, גלוי וידוע לפני כסא כבודך וז"ל: מה שמזכירים כאן כסא הכבוד בברכת עשית צרכיו, הוא לאפוקי מדעת האומרים כי אי אפשר שהקב"ה ישגיח על עולם שפל כזה, לכך אנו אומרים שאפילו לפני כסא הכבוד שאפילו המלאכים הגבוהים עומדים מרחוק כמה רבוי פרסאות, אפילו משם הוא משגיח על הדברים שפלים כאלה עכ"ל, ועל דרך זה הכוונה היא בכאן וכנ"ל.

ובענין זה יש לבאר כמה שאמרו שם בגמ' א"ר יהושע בן לוי מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד, כתיב הכא בהאבוקו עמו, וכתוב התם (נחום א) וענן אבק רגליו, ועי' בהרשב"א בעין יעקב מה שביאר בזה שאמרו שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד, ולפי מה שנתבאר אפשר בזה ג"כ, שהמלאך הרי היה שרו של עשו כמבואר בחו"ל, והוא השטן והיצר הרע, ורצה להסיתו ולהדיחו מהאמונה הטהורה והחזקה, ולצדיק גדול כיעקב בא המלאך בעצמו בדמות איש (כעין שאמרו סוכת נב, כל הגדול מתברו יצרו גדול הימנו) ונאבק עמו כדי לשבש אותו ולהטותו מדעותיו האמתיות, וידוע שהיצר אינו בא אל האדם תיכף להכשילו בדבר חמור ועיקר, אלא בדבר הנראה קל וטפל, ואח"כ אם מצנחו הולך ומוסיף בו פקפוקים וספקות עד שמכשילו לגמרי, והנה המלאך כשראה שיעקב נשתייר בשביל פכים קטנים, משום שהיה מאמין שאפילו דבר קטן וקל ערר כיון שהומין הקב"ה אותו הדבר לידו והוא נשפע עליו מלמעלה, בודאי שיש לו צורך בו והוא לתועלתו וצריך לחזור אחריו, על זה הענין התחיל המלאך, שהוא השטן היצירה, להתווכח אתו שהדברים הקטנים ושפלים כמי אלה אין השגחה מיוחדת ממרומים עליהם, ואם אמנם שהקב"ה משגיח על כל אדם בפרט להמציא לו כל הצטרכותו, אבל שתהיה השגחה מיוחדת אם אותו הדבר דוקא יהיה במיוחד לאיש הוה, או דבר אחר מאותו המין שהוא בזה, על זה אין השגחה מיוחדת, ועל קוטב זה היתה ההתאבקות והווכוח בין יעקב ובין המלאך, שרצו להזיזו בזה מאמונתו השלמה

18 שאלת 3 ק"פ

חזור ובה עלי מצד אחר, ואמר הנה הכתוב אומר שאין בית אחר הבית השני, שכן בתנ"ך 945 גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. הנה שקראו אחריו, ואם יש אחר האחרון לא יקרא לזה אחרון.

19 ית' יו"ט ת"ס ז' ע"ג

אברהם לא קראו אחרון אלא בהצטרף אל הראשון. ובמדרש⁹⁴⁶ וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים. הנה קראה ללאה וילדיה אחרונים, אע"פ שרחל ויוסף אחרונים להם, אלא שקראם אחרונים בהצטרף אל השפחות וילדיהן.

1. : : : : : 1
ס לפרט בחתימה. מה שאולי אלו העשר ולא מה שהיא בחתימה לכל הגרונות כולן שאין לו טעם שיאמרם עד לחתימה. וממלא בכתיב כונתו בזה שאמר (בראשית ט) וישם את השפחות וילדיהן אחרונים ואת לאה וילדיה אחרונים ואת יוסף ויוסף אחרונים ולא נמנע לקרוא אחרונים לאחזקיים אע"פ שיש עוד אחרים אחרים והייט דכ"פ הקדומים אליהם קרויים אחרונים. ובמדרש שמן הכתוב הוה משוכה לשאל על מהו (ג' גדול יתה כבוד הבית האחרון שעל בית שני נאמר. וממלא שאין עוד עליה. והתשובה שפירושו כמו אחרונים ללאה שיש עוד יוסף ורחל אחרונים לה קן בית שאעטור שיצנה במאסה צמיט ורשעך יתים אחרון לזה השני וזכיתי לוי לטובא עד שני ועל פי שנייהם יקום נצב דכתיב בפסוק אמות ושמיט לקול האות האחרון ומור וטעם עד לזה